

«Ἡ Ῥωμανία
κι ἂν πέρασεν,
ἀνθεῖ καὶ φέρει κι ἄλλο»

■ 1η Σεπτεμβρίου 1821

Τὸ «ἄγνωστο» ὀλοκαύτωμα τῆς Σαμοθράκης* «Ἡ φρίκη καὶ ὁ θάνατος ἀπλώνεται σ' ὀλόκληρο τὸ νησί...»

Σύμφωνα μὲ ἀναφορὰ τοῦ 1809 τῶν Δημογερόντων τῆς Σαμοθράκης πρὸς τὴν Μονὴ Ἰβήρων, ἡ πρωτεύουσα Χώρα, εἶχε 350 οἰκογένειες καὶ ἄλλες 400-450 οἰκογένειες κατοικοῦσαν στὸ ὑπόλοιπο νησί.

Ἄγγλος ἀξιωματικὸς Grenville Temple ἀναφέρει, ὅτι κατοικοῦσαν 3.200 ἄνθρωποι καὶ ὁ Ἐ. Παπαθανασίου ἐκτιμᾷ τὸν προεπαναστατικὸ πληθυσμὸ τοῦ νησιοῦ στὶς 4.000-4.500.

Ἡ Σαμοθράκη βρισκόταν στὰ χέρια τῶν Ὀθωμανῶν ἀπὸ τὸ 1479 καὶ παραμονὲς τῆς Ἐπανάστασης, οἱ Προεστοὶ μυήθηκαν στὴν Φιλικὴ Ἐταιρεία, τῆς ὁποίας τὸ ἔμβλημα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας βρέθηκε σὲ δύο οἰκίες τῆς Χώρας.

* * *

Στὶς 19 Ἀπριλίου 1821, οἱ κάτοικοι τῆς Σαμοθράκης δήλωσαν στὸν διοικητὴ τοῦ νησιοῦ, ὅτι «τοῦ λοιποῦ εἶναι Ἕλληνες ἐλεύθεροι καὶ κατὰ συνέπειαν, δὲν ἔχουσι πλέον νὰ πληρώσωσι φόρους εἰς τὸν Σουλτάνον».

Παράλληλα, οἱ Δημογέροντες Ἀλέξιος Αἰνεΐτης, Γεωργούδης Πεζούλας, Γεώργιος καὶ Σάββας Χατζηγιαννάκης καὶ Χατζηγιώργης ὑποσχέθηκαν στοὺς συντοπίτες τους, ὅτι σύντομα θὰ ἔρθει ὁ ἐλληνικὸς στόλος.

Ἄντ' αὐτοῦ ὅμως, τὴν 1η Σεπτεμβρίου 1821 ἔφτασαν στὴν Σαμοθράκη 1.000-2.000 Ὀθωμανοὶ μὲ τὸν στόλο τοῦ σφαγέα τῆς Χίου Κὰρ Ἀλῆ. Γιὰ νὰ πεισθοῦν οἱ Σαμοθρακίτες νὰ παραδοθοῦν, στάλθηκε μεσολαβητὴς, στὸν ὁποῖον ὁ Χατζηγιώργης εἶπε τὰ ἑξῆς: «Δοσίματα δὲν ἔχουμε παρὰ μονάχα μολύβι καὶ μπαροῦτι. Εἴμαστε Ἕλληνες καὶ προτιμοῦμε νὰ πεθάνουμε παρὰ νὰ εἴμαστε σκλάβοι».

Ὁ ὀθωμανικὸς στρατὸς συγκρούστηκε μὲ τοὺς Σαμοθρακίτες στὴν Χώρα, στὴν θέση Μύλοι καὶ Σταυρὶ στὰ ὑψώματα «Κούκου» καὶ «Βριχού».

Σύντομα ὁμως οἱ Ἕλληνες κατάλαβαν ὅτι ὁποιαδήποτε ἀντίδραση ἦταν μάταιη καὶ κρύφτηκαν σὲ δύσβατες τοποθεσίες τοῦ νησιοῦ, ἐνῶ περίπου 500 κατάφεραν νὰ διαφύγουν μέσῳ θαλάσσης.

Οἱ Ὀθωμανοί, διαδίδοντας πῶς θὰ παραχωροῦσαν ἀμνηστία, ἀπέκλεισαν στὴν Χώρα τοὺς Ἕλληνες καὶ ἀφοῦ ἐπέλεξαν 700 ἐξ αὐτῶν τοὺς δολοφόνησαν. Τὴν σφαγὴ ἀκολούθησαν καὶ ἄλλες, ἐνῶ ἀναφέρονται συγκλονιστικὲς ἱστορίες γυναικῶν, ποὺ γιὰ νὰ μὴν πέσουν στὰ χέρια τῶν Τούρκων, ρίχνονταν μὲ τὰ παιδιά τους σὲ γκρεμοὺς.

Γύρω στὶς 2.000 ἦταν τὰ ἄμεσα θύματα τῶν σφαγῶν, 1.800-2.000 ἄτομα ἐγίναν σκλάβοι, ἐνῶ οἱ Σαμοθρακίτες πρόκριτοι κρεμάστηκαν ἀπὸ τοὺς ἰστούς τῶν πλοίων τοῦ Γαλαξιδίου ποῦ εἶχε αἰχμαλωτίσει ὁ ὀθωμανικὸς στόλος.

Ὁ Ἴων Δραγούμης, ὁ ὁποῖος ἦταν στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα πρόξενος στὴν Ἀλεξανδρούπολη, ἔφερε στὸ φῶς συγκλονιστικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ Ὀλοκαύτωμα τῆς Σαμοθράκης, ἐνῶ ἔφερε τὸ λογιζόμενο Εὐαγγέλιο στὸ Ἐθνολογικὸ Μουσεῖο Ἀθηνῶν καὶ ἓνα ἀντίγραφο τοῦ χειρογράφου τῆς Ἀκολουθίας ποῦ ἔγραψε τὸ 1843 ὁ Μοναχὸς Ἰάκωβος γιὰ τοὺς πέντε Νεομάρτυρες τοῦ νησιοῦ (Ἐμμανουήλ, Μιχαήλ, Θεόδωρος, Γεώργιος καὶ Γεώργιος), ποὺ δολοφονήθηκαν τὸ 1837 ἀφοῦ ἐπέστρεψαν στὴν Ὀρθοδοξία.

* * *

Ἡ σφαγὴ τῆς Σαμοθράκης ἐγίνε γνωστὴ στὴν Εὐρώπη τὸ 1824 ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Rouqueville: «Histoire de la Régénération de la Grèce», ὅπου ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς.

Γράφει: «**Ἡ** φρίκη καὶ ὁ θάνατος ἀπλώνονται σ' ὀλόκληρο τὸ νησί. **Οἱ** ἄνδρες ἀποκεφαλίζονται, ἐκτὸς ἀπὸ μερικοὺς ποὺ τοὺς φυλάγουν, γιὰ νὰ τοὺς κρεμάσουν στὰ κατάρτια πλοίων, ὅταν θὰ γυρίζουν στὴν Κωνσταντινούπολη. **Ἄ**λυσοδεμένους τοὺς φέρνουν μαζί μὲ τὶς ἀθῶες οἰκογένειές τους στὰ πλοῖα καὶ τοὺς στοιβάζουν μαζί μὲ σωροὺς κεφαλιῶν προορισμένων νὰ κοσμήσουν τὴν πύλη σαραγιοῦ. **Φ**ριχτὸς φόρος, οἱ γυναῖκες ποὺ ἦταν καταδικασμένες νὰμποῦν στὰ κακόφημα σπίτια καταφέρνουν νὰ μετριασθεῖ ἡ ποινὴ τους, χάρι στὴν ἀπληστία

τῶν δεσποτῶν τους πὸν τὶς πούλησαν μαζί μὲ τὰ παιδιά τους στὴν ἀγορὰ τοῦ Σουλτανιᾶ Καλεσί. Ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι δὲν ξέχασαν νὰ στοιβάξουν σὲ σωροὺς τὰ κομμένα κεφάλια κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ Γάλλου ὑποπρόξενου».

Τὸ βιβλίο ἐνέπνευσε τὸν Auguste Vinchon πὸν φιλοτέχνησε τὸν πίνακα «Après le Massacre de Samothrace» τὸ 1827, πίνακας πὸν βρίσκεται στὸ Λουῆβρο.

* * *

Ὁ Φιλέλληνας George Jarvis ἦταν μέλος τοῦ πληρώματος ἑλληνικοῦ πλοίου, μὲ καπετάνιο τὸν Μ. Τομπάζη, ὅταν κατέπλευσε στὴν Σαμοθράκη τὸ 1822: «Οἱ Τοῦρκοι ἔχουν καταστρέψει αὐτὸ τὸν τόπο, πῆραν ὅλα τὰ βοοειδῆ ἀπὸ τὸ νησί καὶ ἀρκετοὺς ἀπὸ τοὺς κατοίκους πὸν ἔγιναν σκλάβοι... πλέον μόνο 200 φτωχοί, κακόμοιροι Ἕλληνες κατοικοῦν σ' αὐτό».

Ὁ Φίνλεϊ, στὴν «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης» (1861), γράφει πὸς «ἦταν νὰ ὑποθέσει κανεὶς ὅτι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι πὸν σφαγιάστηκαν εἶχαν διαπράξει κάποιο ἔγκλημα πὸν νὰ ἀξίζει μία τόσο σκληρῆ τιμωρία», ἐνῶ ὁ L. Lacroix, στὸ ἔργο του «Pes de la Grèce» (1861), σημειώνει πὸς «οἱ Τοῦρκοι κατερήμωσαν ἀσπλάγχως τὴν νῆσον ταύτην ἐν τῷ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνι».

Μετὰ τὴν σφαγὴ τῆς Σαμοθράκης, στὸ νησί ἔμειναν περίπου 200 Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἀντιμετώπισαν καὶ τὶς ληστρικὲς ἐπιδρομές. **Ὁ Grenville Temple** στὸ ἔργο του «Travels» (1834) γράφει πὸς «τὸ νησί ξανακατοικήθηκε καὶ γιὰ κάμποσο καιρὸ εὐημεροῦσε, ὅταν σώματα Ἀρναούτηδων ... εἰσέβαλαν στὸ νησί σκορπίζοντας γύρω τους τὸν θάνατο καὶ τὴν ἐρήμωση», ἐνῶ ὁ F. Murhard, στὸ βιβλίο του «Genalde» συμπληρώνει, ὅτι «πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ ἀποβιβάστηκε ἐδῶ μιὰ ἄγρια ὁμάδα Ἀλβανῶν καὶ γέμισε μὲ φόβο καὶ τρόμο τοὺς κατοίκους».

* * *

Τὸ Ὀλοκαύτωμα τῆς Σαμοθράκης ἦταν καὶ παραμένει «ἄγνωστο» γεγονὸς τῆς Ἐπανάστασης.

Ἐνδεικτικὰ καὶ μόνο σημειώνεται, ὅτι ἡ σφαγὴ ἀπουσιάζει ἀπὸ τὶς ἀναφορὲς γιὰ τὶς μεγάλες καταστροφὲς κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ **Ἀγῶνα** καὶ ὅτι μόλις τὸ 1980 ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τίμησε τὸ νησί μὲ τὸ χρυσὸ μετάλλιο γιὰ «... κατὰ τοὺς Ἀγῶνες τῆς Ἐθνεγερεσίας, ὀλοκαύτωμα...». □

(*) Ἐφημερ. «Ἐστία», 4.9.2020, σελ. 3. • Τοῦ Θεοφάνους Μαλκίδη, Δρ. Παντείου Πανεπιστημίου. • Ἐπιμέλ. ἡμετ.